

דיני תענית ציבור - שיעור 410

- I. ג' התעניתיים חוץ מט' באב מותרים ברחיצה וסיכה ונעלמת הסנדל ותשמש המטה וא"צ להפסיק בהם מבעוד יום (תק"י - ז') ובועל נפש ייחמיר בכוון כמו בט'ב חוץ מנעלת הסנדל ותשא"מ אםليل טבילהה (מ"ב י') ודעota השלהה דבעל נפש צריך להפסיק מבוגר יום ואפשר דיש להחמיר כי"ז בתמוז ובעשר בטבת כמו מר"ח עד התענית (א"ר ופמ"ג שהובא בבה"ל תק"י ז' - ד"ס מל"ח) ועיין בדעת תורה (תק"ל ז' - ז' ד"ס וע"ע) דאין לנוהג ביום התענית האיסורים של מר"ח עד התענית כמו כיבוס וחספורה ובשר ויין בליל התענית וטעות דפוס בא"ר ע"ש
- II. נישואין בליל התענית - עיין באג"מ (א - קפ"א) שכח דיש להקל משום לדעת הבעל המאור (תענית י"א) דין אומרים עננו בלילה משום שהתענית מתחילה מבקר אמן הר"ף ורmb"ן ורש"י חולקין עליו שמתחיל בלילה מ"מ במנג הולcin אחר המקל משמע דין צריך להחמיר מטעם בעל נפש או מטעם מר"ח עד ט' באב בליל התענית ועיין באג"מ (לח"ע ז' - י"ג)
- III. רחיצה בחמין ביום התענית - עיין בשער הציון (תק"ג - ח) דהביא הפט"ג אסור בחמין אבל מותר בצונן וקשה לדבריו לצריך להיות אסור אפילו בצונן מדין מר"ח עד התענית ולכון יותר טוב לרוחץ בחמין בלילה או בפושרין ביום (ד"ע) ואפשר דשאני מקווה דין נהಗין איסור כגדלו אפילו ביום בחמין
- IV. רחיצה הפה בימים יש להתריר במקום צער רק שיזהר ביותר לכוף ראשו ופיו למטה ובמקום צער גדול מותר אפילו בט' באב (מ"ב מס' ז' - י"ה) וכן מותר לצחצח השינויים במכרתת במקום צער (שות' מנהת יצחק ז' - ק"ט)
- V. יש מהמירדים שלא לשם כל זמר ונגינה אפילו בטיפ (פסקית תשובה תק"י ו' בשם הקיצור שו"ע) והה ריקודין כמו מר"ח עד התענית
- VI. בתספורת וכיבוס בגדים יש להחמיר אם יש דין מר"ח עד התענית מ"מ צ"ע בהז
- VII. בשר ויין בליל התענית נכוון להחמיר מ"מ לסעודה מצוה ודאי מותר
- VIII. תרומות מותר לחולה ואם צריך לבולע במים צריך לעשותו מר (אג"מ ג' - ז' א')
- IX. חוליה וכל מי שפטור מן התענית הותרה לגמרי ואין צום תענית שעotta אף אם יש ביכולת לصوم שעotta (תק"ד ז' ו' ומיהו נהגין להתענית והמקיל לא הפטיד וכ"כ העורך השלחן וע"ע בם"ב י"ד) שצריך לصوم תענית שעotta
- X. קטנים אפילו בן י"ב שנה אינם מחויב לصوم תענית שעotta מ"מ ראוי לחייב שלא יאכלו רק כדי קיום הגוף ולא ממתקים ושאר מיני עינוגים ואם לקחם מעצם אין צריך למחות (מ"ב תק"ג - ס)
- XI. עוברות ומיניקות שמצוורות הרבה אין להתענות בג' התעניתיים אלא שנגנו להחמיר (רמ"א תק"י - ז') ואם מרגשח חולשה אין להחמיר (מ"ב ג') ויש מקילים אפילו אין מצערות ויש מקילים בכל הנשים שיכולין לדת עוד וצ"ע בנסיבות אלו
- XII. תפלת עננו לחולה או קטן - עיין בבה"ל (מס' ה' - ד"ס ז') דיחיד שאינו מתענה אין לומר עננו בשום פנים כהמאמר מרדכי ודלא כהב"ח אמן המ"ב (מס' ח' - ג') כתוב שני שאכל יכול לומר עננו ביום "התענית זהה" ועיין בשו"ת שבת הלוי (ס' - ס' - ז') שמתריש דבסיימן תקס"ח מיררי ששכח ואכל ועיקר התענית עוד עליון ובסיימן תקס"ח מיררי שאינו מחויב בתענית ולכון כן העיקר קטן ולהולא דין אומרים עננו
- XIII. אכילה קודם עלות השחר (5:50) ולאו דוקא אלא חצי שעה קודם (5:20) אם ישן שנית קבע אינם אוכלים א"כ התנה לאכול ולשתות מוקדם וא"צ תנאי אם רגיל לשותות אחר השינה (מ"ב פ' ט' - כ"ז)

XIV. לעולה לתורה אין לקרות למי שאינו בדעתו להשלים התענית (מ"ב טקסו - כ) אבל לשחרית מותר אם היום בלבד כי צריך לקרות בתורה ויש מהמירין דיש חשש ברכה לבטלה ויש מקילין דהברכה מפני כבוד הציבור (מ"ב י"א) אמן דעת החת"ס (ק"ז) דתענית ציבור הרוי הוא יום שחיב בקריאת התורה ואפילו אין כלל מתענים חייכים לקרות בתורה ומ"מ ספק ברכות להקל ולכון צריך לקרות דוקא המתענים וה"ה להבעל קורא לקרות ויחל אמן להוציאו והכנסה ולהגבאה ולגילה מותר לתת למי שאינו מתענה (פסקי תשובה טקסו - ז)

XV. מי ששכח ובירך על המאל או משקה בתענית ונזכר מהתענית

א) לא תsha את שם ה' אלקיך לשוא

1. להרמב"ם (דילכות ה - ט") דאוריתא וכן פסק השו"ע (לט"ו - ז)
2. ולתוספות (רכ"ג ל"ג) שהוא אסמכתא בעלמא והוא דרבנן וכן פסק הפרי חדש (כל"ח) וחוז"א (קל"ז - ו) ועיין במ"ב (לט"ו - סק"ג) השם בלבד ברכה אפילו בעלז לדברי הכל דאוריתא
3. לשיטת הרמב"ם אוכל או שותה פחות מכשיעור שלא יעבור על איסור דאוריתא וראיה משבת (ד) דהבדיק פת בתנור התירו לו לרזרווה קודם איסור סקילה (לי"ז - ו) אבל לשיטת התוספות טוב שלא לשותה כי הוא שוגג על דרבנן וזה טוב יותר מمزيد על דרבנן ושב ואל תעשה עדיף

ב) יש מחלוקת אם יכול לטעום בתענית

1. שיטת הר"ן בשם הראה דשייעור איסור אכילה בתענית הוא ככותבת והובא בבי" (טקס"ח) וכן כתוב השו"ת צמח צדק בשער המילואים (ח)

2. שיטת העקרי הד"ט שאסור לטעום כלל בתענית ולכון יש כאן ספק איסור בתענית ואין ספק מוציא מידי ודאי איסור שלא תsha

ג) לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

1. השו"ת פנים מאירות (ג - ט) הוא מהיקה על ברכה לבטלה ועוקר האיסור לגמרי
2. הערוך השלחן (סוף ר"ו) רק בגין סליה ולא מהיקה
3. החזו"א (קל"ז - ו) מהיקת האיסור כיוון שהוא רק דרבנן
4. טעם ופולט דלכמה פוסקים לא הויברכה לבטלה (תשיבות והנחות ה - גכ"ט)
5. ועיין ברמ"א (רע"א - ה) בעניין הבדלה וברמ"א (תקט"ז - ה) בעניין מוקצת
6. ועיין ביביע אומר (י"ד 3 - ה) לעניין מאכלי הלב ובבשר בשבוע שעלה בו ת"ב ועל מאכל האסור מצד עצמו

XVI. התשובה היא העיקר ולא התענית - עיין ברmb"ם (חגי"ה) דעיקר מטרת הצום כדי לפתוח דרכי התשובה ועיין במ"ב (תקמ"ט - ה) שאין התענית אלא הכנה לתשובה ואותם האנשים שכשיהם מתענים עוסקים בדברים בטלים תפשו הטפל והניחו העיקר וכ"כ הגרא"ח מבрисק אם אין תשובה חסר בקיום עיקר חפצא מצומ ולכון לא רצה לגוזר צום עבור אחינו בני רוסיא ולא להקל באננו על כח התענית אלא להחמיר בחיבור התשובה ולפ"ז אף האנשים הפטורים מלהתענות אינם פטורים מחיוב התשובה שיש על כל הציבור ועוד הג' תעניתים בזמנים אלו הם מנהג (רמ"ס ה - ה) אמן התשובה היא מצות עשה בכל עת (תשיבות והנחות ג - קי"ד)

XVII. לכן יש חיוב על כל אחד ואחד לקבל עליו לתקן רק דבר אחד כמו בלימוד התורה או בתפלה או בגמילת חסדים וכדומה ורק דבר קטן שהוא שיכול לקיים וייה לו ולכל משפחתו ולכל קהל ישראל לזכות גדול להביא הגואל צדק בימנו

XVIII. יש מקום להקל בענייני ניטל שהרי יש כמה מנהגים י"א דלא נהגו מנהגי ניטל כלל י"א שנางו בכ"ה בדצמבר וו"א שנางו בור' בינואר וו"א שנางו בז' בינואר ולא גרע מספק מנהג לקולא ועיין בשו"ע (י"ד קי"ה - ה) דחתיכת איסור דרבנן שנפלה לאחת מהקדירות ואינו ידוע לאיזה תולין להקל ועיין בשו"ע (גד"ט - ה) דההולך במדבר ואינו יודע מתי שבת דאין חוששין לתחומין שהוא מדרבן ולא דמי לעניין עיריות המסתפקות לעניין קריית המגילה ה גם שהוא ספק דדרבירם והוא למזיל לקולא ולפטרו למגורי מגילה מ"מ התם מבטל ממנו מקרה מגילה לגמרי שחיב לקיימה בקבום ועשה אמן המנהג ניטל רק בשב ואל תעשה ואם נפל ספק מתי הוא יש סברא להקל בדרבן ולא לנוהג ויש מעץ ללימוד ספרי מוסר להתדבק בבראו כהמנחת אלעזר